

Jaarverslag
Stichting Heideboerderij Nederland
2019

1. Voorwoord

Het uitrollen van een concept als de 'heideboerderij' is zeer uitdagend. Zeker in een periode, waarin in de wereld van landbouw en natuur van alles speelt. Iedereen lijkt zoekende naar de passende oplossing. De SHN is ervan overtuigd, dat samenwerking via een proces van onderop nieuwe oplossingen oplevert.

De uitdaging zit hem er ook in, dat partijen over drempels durven heen te stappen en elkaar opzoeken. Juist in een tijdgewricht, waarin in de hele samenleving polarisatie toeneemt, is er behoefte aan mensen en organisaties die tegenstellingen weten te overwinnen. De weg naar het einddoel is niet altijd recht, je moet het aandurven te starten. Met snelle stappen kom je wellicht sneller vooruit, met weloverwogen stappen kom je verder.

SHN wil iedereen uitdagen met elkaar de schouders onder ons mooie concept te zetten. Ik wil iedereen danken, die daar in 2019 aan heeft bijgedragen. De passie en energie van de mensen waar wij mee samenwerken geeft vertrouwen, dat we de volgende fase, die van het realiseren van 'heideboerderijen', als een soort van moderne 'Marken' in 2020 weer een stap dichterbij kunnen brengen.

Jos Roemaat, voorzitter Stichting Heideboerderij Nederland

2. Stichting Heideboerderij Nederland

De Stichting Heideboerderij Nederland (SHN) is op 8 maart 2018 opgericht om onafhankelijk ondersteuning te bieden voor het in de praktijk brengen van het heideboerderijconcept in Nederland. De SHN werkt aan de ontwikkeling van diverse pilots met de heideboerderij in de provincies Gelderland, Noord-Brabant en Zuid-Holland, in samenwerking met wisselende coalities van boeren, natuurorganisaties, landgoederen, mkb-ondernemers en maatschappelijke organisaties. De SHN heeft een succesvolle werkwijze ontwikkeld om mensen en organisaties in pilotprojecten te laten werken aan het in de praktijk uitwerken van het agro-ecologische concept van de heideboerderij.

Doel van de SHN is het oprichten van een nationale vereniging van heideboerderijen voor belangenbehartiging, kennisontwikkeling en kennisuitwisseling.

De SHN levert kennis. Omdat mensen niet zelf het wiel hoeven uit te vinden. De SHN heeft het concept van de heideboerderij ontwikkeld op basis van de praktijk in de Lüneburger Heide en de opzet van diverse pilots in Nederland. Dit concept is op korte termijn te vertalen naar een concreet stappenplan voor de ontwikkeling van een heideboerderij op locatie.

De SHN organiseert kennisuitwisseling. De SHN heeft ervaring met de conceptontwikkeling van de heideboerderij op lokaal, regionaal, landelijk en internationaal niveau.

De SHN verbindt. De SHN heeft een uitgebreid netwerk van mensen en organisaties die enthousiast zijn over het concept van de heideboerderij en willen helpen bij het realiseren van pilots.

De SHN geeft richting. Het concept van de heideboerderij helpt bij het fysiek en organisatorisch afbakenen van het project en het organiseren van een samenwerking tussen ongelijkmatige partijen.

De SHN biedt ondersteuning bij subsidieaanvragen of projectvoorstellen.

3. De heideboerderij

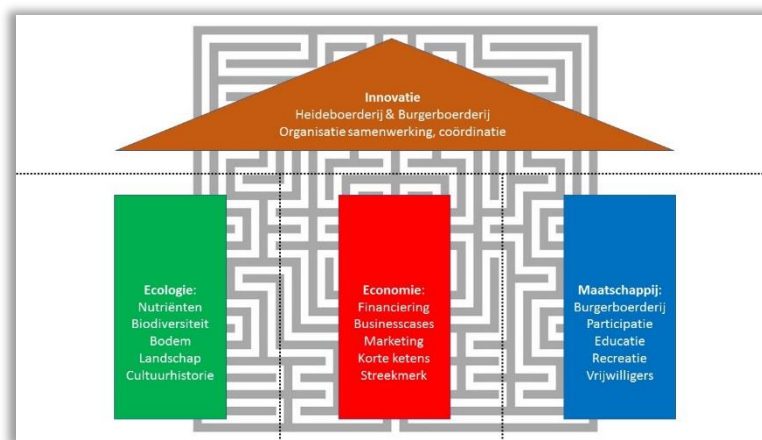
3.1 Het concept

De heideboerderij is een vorm van integrale landschapsbeheer met een landschaps- en agro-ecologische verbinding tussen schrale natuurgebieden en meer vruchtbare landbouwgebieden. Het heideboerderijsysteem is gebaseerd op de zogenaamde concentratielandbouw, waarbij nutriënten van de outfields (heide, graaslanden, schrale natuurgebieden) worden geconcentreerd op de infieldts (akkers, landbouwgebieden). De heideboerderij nodigt daardoor uit om gebieden in te delen in intensiever gebruikte, vruchtbare delen en extensiever gebruikte, schrale delen.

De nutriëntenkringloop tussen de 'infieldts' en 'outfieldts' van de traditionele heidelandbouw vormt de basis voor het concept van de heideboerderij. De schaapherder die mest levert aan de boer krijgt daarvoor betaald en neemt op zijn beurt weer veevoer af van de boer, terwijl de boer weer graan levert aan de bakker of bierbrouwer, die daarvan producten maken voor de mensen in de buurt. Zo ontstaan ook economische en maatschappelijke samenwerking en kringlopen. In de filosofie van de heideboerderij worden deze

ecologische, economische en maatschappelijke kringlopen georganiseerd in een gebiedscoöperatie, naar voorbeeld van de Marke en de Gemeynt.

Het heideboerderijsysteem is een integraal systeem, dat ongelijksoortige partijen uit verschillende sectoren met elkaar verbindt, terwijl het Nederlandse beleid juist sterk sectoraal georganiseerd is. Tijdens het ontwikkelen van de heideboerderijpilots bleek dat dit ertoe leidde dat integrale en gebiedsgerichte innovaties als de heideboerderij vaak gericht zijn op het bouwen van een dak met maar één sectoraal fundament, terwijl er vanuit alle sectoren – ecologie, economie en maatschappij – ondersteuning nodig is. Feitelijk komt het erop neer dat de innovatie en de ecologische, economische en maatschappelijke sectoren van elkaar gescheiden zijn, waardoor partijen – zoals de Stichting Heideboerderij Nederland – in een doolhof terecht komen als ze zoets als de heideboerderij in de praktijk willen brengen (Figuur 1).

Figuur 1: Sectoraal beleid leidt tot innovaties zonder fundament, waarbij partijen in een doolhof verdwalen.

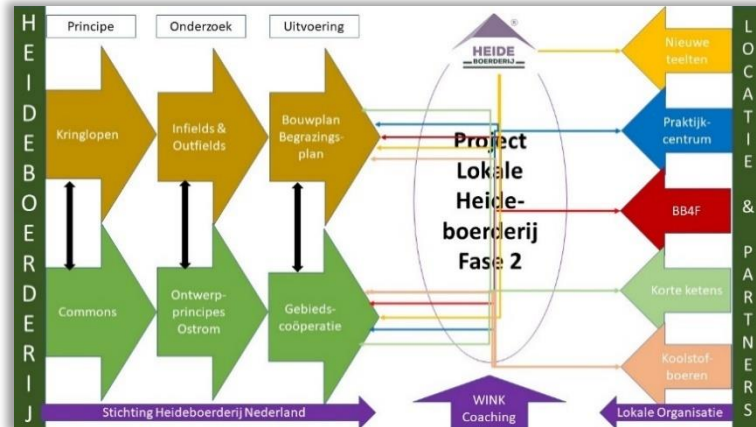
De ontwikkeling van een heideboerderij moet erop gericht zijn om verbindingen te leggen tussen ecologie, economie en maatschappij én de vernieuwing die ontstaat (Figuur 2). Voor het in de praktijk uitwerken van de heideboerderij onderscheiden we op basis van het verleden twee onlosmakelijk met elkaar verbonden principes:

- Kringlopen: de heideboerderij verbindt infields (akkers) en outfielden (heide, graasgebieden) met elkaar om de ecologische, economische en maatschappelijke kringlopen van nutriënten, geld en mensen te optimaliseren.
- De Nieuwe Marke: de heideboerderij heeft een gemeenschappelijke organisatie voor het beheer van de natuurlijke hulpbronnen ('commons') zoals vroeger de Marke of de Gemeynt.

Figuur 2: De principes van de heideboerderij.

Voor het in de praktijk brengen van de heideboerderij is het nodig om ecologische, economische en maatschappelijke kringlopen te optimaliseren en op elkaar af te stemmen, en daarnaast de vernieuwing vormgeven naar het voorbeeld van de Marke of Gemeynt met als doel een gezamenlijk beheer van gemeenschappelijke natuurlijke hulpbronnen als landschap, bodem, biodiversiteit en water. Het past bij de geschiedenis en de filosofie van de heideboerderij om die *bottom up* op te pakken, waarbij vanuit de filosofie van de heideboerderij aansluiting gezocht wordt bij lokale initiatieven (Figuur 3). Die initiatieven en de partijen die daarbij betrokken zijn, verschillen per locatie.

Figuur 3: De ontwikkeling van de heideboerderij is een bottom up-proces.

3.2 Voorgeschiedenis

De geestelijk vader van de heideboerderij is Loek Hilgers, milieugeograaf met een bijzondere belangstelling voor het karakteristieke historische heidelandschap en de daarbij passende vogels, insecten, planten, potstallen, graslanden en extensieve, kruidenrijke graanakkers. De heideboerderij was voor Hilgers een model om te komen tot een integraal landschapsbeheer vanuit een gebiedsgerichte aanpak waarbij gezonde heide en landbouwbodems samen opgaan met een vitale regionale, ambachtelijke markt van (kringloop) streekproducten.

Marcel van Silfhout pakte de heideboerderijfilosofie in maart 2015 als toenmalige oprichter en voorzitter van het Gilde van Traditionele Schaapherders op met als doel die in de praktijk te brengen. Met Hilgers en Nonja Remijn (Stichting Zeldzame Huisdierrassen) organiseerde hij een excursie naar de Lüneburger Heide met een dertigtal schaapherders, natuurbescherders, boeren en onderzoekers. De excursie bleek het startschot voor de heideboerderij in Nederland. Van Silfhout vroeg Martin Woestenburg in het najaar van 2015 om te helpen met het in de praktijk brengen van het vanaf dan te ontwikkelen heideboerderijconcept.

Op een twintigtal locaties werden gesprekken gevoerd met geïnteresseerde schaapherders, natuurbescherders, boeren, bestuurders en beleidsmaker. Agroecologe Moira de Klyn versterkte vanaf 2017 de gelederen. Zij onderzocht als stagiaire het heideboerderijsysteem van de Lüneburger Heide en werd daarna met ondersteuning van Hilgers degene die de nutriëntenkringloop van de heideboerderij doorrekende. Met ondersteuning van het ministerie van LNV werden op diverse plekken samenwerkingsverbanden gesmeed waar medio 2020 clubs van divers pluimage daadwerkelijk werken om de heideboerderij in de praktijk te brengen.

Vanaf 2018 gebeurt dit onder de hoede van de SHN. Hilgers werd bestuurslid. Helaas stierf hij in de zomer van 2019 veel te vroeg. Van Silfhout heeft zich ontwikkeld tot schrijver en graanboer, hij werkt met zijn project Graangeluk aan agroecologische akkers met de inzet van een gescheperde schaapskudde, historische graanrassen en inheemse akkerkruiden voor de productie van natuurbier en streekbrood, geheel in de bottom up-filosofie van de heideboerderij.

3.4 Doelstellingen heideboerderij

Geïnspireerd door het voorbeeld van de Lüneburger Heide zijn voor de Nederlandse praktijk de volgende doeleinden geformuleerd:

1. De heideboerderij levert optimale bescherming en ontwikkeling van bodem, water, lucht en biodiversiteit door het optimaliseren van de stofkringloop op lokale, c.q. regionale schaal.
2. De heideboerderij zorgt voor herstel van het traditionele, extensieve heidebedrijf met optimale aandacht voor de ontwikkeling van de biodiversiteiten het herstel van de landschapsecologische logica tussen hooilanden, akkers, heidevelden en andere gebieden.
3. De heideboerderij zorgt voor een evenwichtig bedrijfseconomisch model via de volgende propositie:
 - a. Een agrarische bedrijfsvorm die op extensieve wijze hoogwaardige producten en diensten voortbrengt.
 - b. Een duurzame bedrijfsvorm die in zijn eigen exploitatie kan voorzien.
 - c. Een bedrijfsvorm die een schakel vormt van één of meerdere duurzame ketens.
 - d. Koppeling met lokale en regionale ondernemers voor korte ketens met streekproducten.
4. De heideboerderij legt verbinding met bewoners en bezoekers (burgers en consumenten) door inzet van vrijwilligers, crowdfunding, burgerparticipatie, natuur- en cultuureducatie en ander vormen van samenwerking.

5. De heideboerderij organiseert een cultuurhistorische systeeminnovatie via 'behoud door ontwikkeling' door ontwikkeling van ambachtelijke kennis en ervaring, door in situ beheer en ontwikkeling van genenbank van zeldzame huisdierrassen en zeldzame graanvariëteiten.
6. De heideboerderij draagt bij aan de klimaatadaptatie dankzij bodemverbetering die zorgt dat extreme droogte en neerslag beter is te verwerken en aan de klimaatmitigatie door het vastleggen van koolstof in de bodem.

4. Projecten

POP3 De Zuileshoeve

Penvoerder is Schaapskudde Eiland van Dordrecht, de SHN is mede-aanvrager

Dit project was oorspronkelijk bedoeld om het heideboerderijconcept uit te werken rondom de voormalige boerderij de Zuileshoeve in de Merwelanden bij Dordrecht, samen met boeren en het Parkschap NP De Biesbosch. Omdat de meeste energie zat bij boeren op het Eiland van Dordrecht en het Parkschap te veel geld vroeg voor een rendabele exploitatie van de Zuileshoeve als multifunctionele schaapskooi en centrum van de nieuwe 'Getijdenboerderij', is in 2018 het nieuwe POP3-project Getijdenboerderij Eiland van Dordrecht aangevraagd, wat voor de provincie kon dienen als eindresultaat van dit project. In 2019 dankzij een lening van het Nationaal Groenfonds een begin gemaakt met de betaling van facturen en daarmee de financiële afronding van het project. Dit duurt lang vanwege de bureaucratie, maar in het voorjaar van 2020 moet dit project helemaal afgerond zijn.

Vervolg: Getijdenboerderij Eiland van Dordrecht

Getijdenboerderij Eiland van Dordrecht

De SHN is penvoerder, mede-aanvragers zijn 3 boeren, 1 schaapherder en Parkschap NP De Biesbosch

In november is de beschikking ontvangen van het project Getijdenboerderij. Daarin wordt in drie jaar gewerkt aan het opzetten van een gebiedscoöperatie, de organisatie van een praktijkcentrum in samenwerking met boeren en onderwijsinstellingen, de opzet van nieuwe, bodem verbeterende teelten met bijbehorende korte ketens en een onderzoek naar het verbeteren van de kringlopen op het Eiland van Dordrecht. Het duurde heel lang voordat het project werd goedgekeurd en boeren hebben inmiddels koolzaad geteeld, waarvan ze olie en zeep willen maken. Daarnaast is er contact met het Da Vinci College en de gemeente over het praktijkcentrum. Dit project loopt tot 2022.

POP3 Heideboerderij Gelderland

De SHN is penvoerder, mede-aanvrager is de Stichting Zeldzame Huisdierrassen

Het project concentreert zich op de Veluwezoom, waar diverse boeren, Natuurmonumenten, Geldersch Landschap, bakker Tom Van Otterloo, Stichting Rhedense Schaapskudde en de gemeente Rheden enthousiast meewerken. In 2019 is gewerkt aan diverse vervolgprojecten, waaronder het Actieplan Heideboerderij Veluwezoom, het POP3-project De Bekoring en een project over natuurinclusieve akkers en graslanden.

Rond Ermelo, Renkum, Vorden en Winterswijk zijn Quick Scans gehouden om de potentie van de heideboerderij op deze locaties in te schatten. Hierin is vooral gekeken hoe de nutriëntencyclus tussen heidevelden en akkers op deze locaties kunnen worden

vormgegeven, door te kijken hoeveel hectare heide en akker er nodig is, wat er verbouwd kan worden op de akkers, hoeveel schapen daarbij passen. De Gemeente Ermelo is geïnteresseerd in een vervolg. In de zomer van 2020 moet dit project helemaal afgerond zijn.

Vervolg: Heideboerderij Veluwezoom & Heideboerderij Ermelo & POP3 De Bekoring

Heideboerderij Veluwezoom

De SHN is penvoerder, maar financiering moet nog worden georganiseerd

In februari organiseert de SHN met de provincie Gelderland een workshop voor een vijftigtal provincieambtenaren over de heideboerderij. Daaruit komt de opdracht van Lyda Dik van de provincie om een actieplan te schrijven voor de Heideboerderij Veluwezoom. In oktober wordt een vijfjarenplan gepubliceerd voor het oprichten van een Heideboerderij. Op 9 oktober 2019 wordt dit plan gepresenteerd aan alle deelnemers. Ook de provincie is enthousiast. Helaas blijft de financiering nog uit, omdat de provincie verder detaillering van de begroting en planning verlangt. Daarnaast heeft de provincie plannen voor een Rivierklimaatpark, waarvoor een beheervisie moet komen voor hetzelfde gebied als waar de SHN met de heideboerderij aan de slag wil.

Vervolg: Opdracht Beheervisie Heideboerderij Veluwezoom, verder uitwerken van actieplan en financiering

Heideboerderij Ermelo

De SHN is penvoerder en uitvoerder

Henk Jan Zwart van de gemeente Ermelo heeft aangegeven verder te willen kijken hoe de heideboerderij in Ermelo vormgegeven kan worden. Hiervoor is een projectplan gemaakt dat voorziet in een korte inventarisatie van de belangrijkste deelnemers en grondgebruikers. Helaas heeft Zwart hier vanwege drukte nog geen invulling aan gegeven, maar hopelijk gebeurt dit in het voorjaar van 2020.

Vervolg: Inventarisatie Heideboerderij Ermelo

Heideboerderij Salland

De SHN is penvoerder en uitvoerder

Rondom de Sallandse Heuvelrug liggen veel potenties voor de heideboerderij en Staatsbosbeheer is als een van de grootste grondgebruikers geïnteresseerd in het concept. Vanwege een nieuwe beheervisie en de aanbesteding van schapenbegrazing van het centrale heidegebied is hier nog weinig concreets gebeurd, terwijl er een concreet projectplan lag om op 4 à 5 locaties gesprekken te voeren met grondgebruikers. Financiering is een probleem.

In 2019 zijn gesprekken gevoerd met boeren en andere grondgebruikers die interesse hebben. Dat was positief. Concrete mogelijkheden om een project te financieren zijn er echter niet. Via Adri Ooms is eind 2019 een budget gevonden in het Uitvoeringsprogramma Nationaal Park Sallandse Heuvelrug om in het voorjaar van 2020 gesprekken te voeren met grondgebruikers rondom de Zunasche Heide en de Sprengenberg.

Vervolg: Inventarisatie Heideboerderij Zunasche Heide en Sprengenberg

Kempische Heideboeren

Stichting Kempische Heideboeren is penvoerder, de SHN is mede-aanvrager

In 2019 is het project om het heideboerderijconcept rondom Landgoed De Utrecht grotendeels afgerond. Er is plek voor twee heideboerderijssystemen: in het oosten vanaf een boerderij aan de Ruttestraat en de Neterselse Heide en in het westen vanaf Natuurhoeve De Buitenman en natuurgronden van De Utrecht. Men is bezig met de oprichting van de nieuwe Stichting Kempenkudde voor de exploitatie van een nieuwe schaapskudde. De bedoeling is dat de Heideboerderij Ruttestraat aansluit bij het bestaande natuurbeheer van het Brabants Landschap, terwijl de Heideboerderij Buitenman zich inzet om vanaf het begin de principes van de heideboerderijfilosofie concreet uit te werken.

Vervolg: Heideboerderij Buitenman en Ruttestraat

5. Onze mensen

Bestuur

- Jos Roemaat (voorzitter)
- Gabor Vis van Heemst (penningmeester)
- Herman Wehkamp (secretaris)

Uitvoerders

- Moira de Klyn: agroecologe gespecialiseerd in infields en outfields
- Martin Woestenburg: conceptontwikkelaar en projectleider
- Mirte van der Linden: projectleider (ingehuurd voor Actieplan Heideboerderij Veluwezoom)
- Joke Stoop: freelance ecologe

Partners

Landelijk

- LNV: Henk Raven, Aard Mulders
- WUR: Raymond Schrijver
- Louis Bolk Instituut: Nick van Eekeren, Udo Prins, Jan Willem Erisman
- RUG: Theo Spek
- Stichting Bargerveen: Henk Siepel, Joost Vogels
- UU: Jerry van Dijk, Hans Renes
- Herenboeren: Geert van der Veer
- Burgerboerderij: Jaap Meijer, Jan Huijgen
- Natuurbalans: Peter van Beek

Gelderland

- Boeren: Bert Harmsen, Bart Lubbers (LTO), Hans Nieuwenburg, Wilco Nieuwenhuis, Marcel van Silfhout, Henk Velders
- Gemeente Rheden: Nienke Moll, Martijn Pil
- Natuurmonumenten: Jeroen de Koe, Maurice Kruk
- Stichting Schaapskudde Rheden: Herman Wehkamp, Cynthia Berendsen
- Geldersch Landschap & Kasteelen: Peter van den Tweel
- Landgoed Rhederood

- Gemeente Ermelo: Henk Jan Zwart
- Hogeschool Van Hall Larenstein: Noël van Dooren, Derk Jan Stobbelaar
- Provincie: Lyda Dik, Marcel Sniijders, Joost van Kuijk

Zuid-Holland

- Boeren: Corstiaan den Boer, Maurice van Chastelet, Jan Willemsens (LTO)
- Schaapskudde Eiland van Dordrecht: Huug Hagoort
- Gemeente Dordrecht: Gerard de Baaij, Ellen Kelder
- Da Vinci College
- Provincie: Hans Koot,

Noord-Brabant

- Stichting Kempische Heideboeren: Hein Abbing, Geert Boink
- Natuurhoeve De Buitenman: Tom Romme
- Boeren: Jan van den Broek, Marco van Liere
- Landgoed De Utrecht: Harry Breviers
- Brabants Landschap: Wim de Jong
- Pontifax: Wiet van Meel
- Stichting Kempenkudde i.o.: Hein Abbing, Geert Boink
- HAS Den Bosch: Erwin van Woudenberg
- Provincie: Minke Siemensma, Jeroen Mulder, Robin van Dijk

Overijssel

- Staatsbosbeheer: Elke Kunen, Corné Balemans, Herman Brink
- Natuurmonumenten: Jos Schouten
- Uitvoeringsagenda NP Sallandse Heuvelrug: Adri Ooms
- Boeren: Dirk ter Haar, Teunis Nijenhuis, Jan Overesch, Wim Haverslag
- Scheperij: Wim Schraven
- Erve De Pas: Karin Kemper
- Greun Holt'n: Wim Toorneman, Evert-Jan Bouman
- Provincie: Jurgen Niemeijer, Marieke de Groot, Rob Messelink

6. Financiële stand van zaken

De SHN is op 8 maart 2018 opgericht. Over het jaar 2018 is geen jaarverslag gemaakt. De onderstaande winst- en verliesrekening en balans gaat over de jaren 2018 en 2019.

Winst- en verliesrekening

Stichting Heideboerderij Nederland

	2019	%	2018	%
Netto omzet	€ 75.726	100,0%	€ 18.793	24,8%
Kostprijs verkopen		0,0%	€ -	0,0%
Brutowinst	€ 75.726	100,0%	€ 18.793	24,8%
Personeelslasten	€ 48.151	63,6%	€ 60.359	79,7%
Afschrijvingen	€ -	0,0%	€ -	0,0%
Huisvestingskosten	€ -	0,0%	€ -	0,0%
Autokosten	€ -	0,0%	€ -	0,0%
Verkoopkosten	€ -	0,0%	€ -	0,0%
Distributiekosten	€ -	0,0%	€ -	0,0%
Algemene kosten	€ 2.219	2,9%	€ 198	0,3%
Operationele kosten	€ 50.370	66,5%	€ 60.557	80,0%
Operationeel resultaat	€ 25.356	33,5%	€ -41.764	-55,2%
Financiële baten en lasten	€ -	0,0%	€ -	0,0%
Bijzondere baten en lasten	€ -	0,0%	€ -	0,0%
Resultaat voor belasting	€ 25.356	33,5%	€ -41.764	-55,2%
Belastingen	€ 94	0,1%	€ -	0,0%
Resultaat na belasting	€ 25.262	33,4%	€ -41.764	-55,2%

* SHN is opgericht op 8 maart 2018. De Jaarrekening beslaat (gedeeld) boekjaar 2018 en 2019

Balans

Stichting Heideboerderij Nederland

ACTIVA	2019	%	2018	%
Immateriële vaste activa	€ -	0,0%	€ -	nvt
Materiële vaste activa	€ -	0,0%	€ -	nvt
Financiële vaste activa	€ -	0,0%	€ -	nvt
Vaste activa	€ -	0,0%	€ -	nvt
Liquide middelen	€ -	0,0%	€ -	nvt
Effecten	€ -	0,0%	€ -	nvt
Debiteuren	€ 75.726	100,0%	€ 18.843	nvt
Voorraad	€ -	0,0%	€ -	nvt
Overige vlottende activa	€ -	0,0%	€ -	nvt
Vlottende activa	€ 75.726	100,0%	€ 18.843	nvt
Totaal activa	€ 75.726	100,0%	€ 18.843	nvt

PASSIVA	2019	%	2018	%
Kapitaal	€ -	0,0%	€ -	nvt
Ingehouden winst	€ -	0,0%	€ -	nvt
Resultaat lopend jaar	€ 25.356	33,5%	€ -41.764	nvt
Eigen vermogen	€ 25.356	33,5%	€ -41.764	nvt
Hypotheken	€ -	0,0%	€ -	nvt
Voorzieningen	€ -	0,0%	€ -	nvt
Langlopende schulden	€ -	0,0%	€ -	nvt
Lang vreemd vermogen	€ -	0,0%	€ -	nvt
Belastingen & sociale lasten	€ -	0,0%	€ -	nvt
Crediteuren	€ 50.370	66,5%	€ 60.607	nvt
Overige kortlopende schulden	€ -	0,0%	€ -	nvt
Kort vreemd vermogen	€ 50.370	66,5%	€ 60.607	nvt
Totaal passiva	€ 75.726	100,0%	€ 18.843	nvt

FINANCIËLE RATIOS

	2019	2018
Schulden Ratio (Vreemd vermogen / Totale activa)	0,67	3,22
Current Ratio (Vlottende activa / kort vreemd verm.)	1,50	0,31
Werkkapitaal (Vlottende activa - kort vreemd verm.)	€ 25.356	€ -41.764
Assets-to-Equity Ratio (Tot. activa / Eigen vermogen)	2,99	-0,45
Solvabiliteit (Eigen vermogen / Vreemd vermogen)	50,3%	-68,9%